

Kar pa se tiče našega politiškega mišljenja, vsak dobro vé, da je bilo zmirom naše geslo: „edina in mogočna Avstrija“ na ustavni podlagi, ker jo deržimo za najjako garancijo našega narodnega bitja; zraven pa, ker žalostne skušnje preteklih let dosti očitno kažejo, kam je nesrečni centralizem Avstrijo pritiral, zagovarjamo tudi, kolikor mogoče obširno in resno autonomijo, ker ona najbolj ustreza lastovitim potrebam vsake dežele in vsakega naroda.

Ko tedaj pomislimo na basen od našega odtergavanja od Avstrije in snovanja samostojnega južnega kraljestva, ne vémo, ali bi se bolj čudili hudobii, ali brezumju tistih, ki so jo iznašli. Kdor pozná naše, sto- in stokrat očitno izrečene misli, in pogleda naše mnogoletno, brez graje veršeno delovanje, pa nam očita nezvestobo proti Avstriji, ne vémo, ali tak ne bi oskrnil samega svetišča božjega. In kdor nam pri-mišluje snovanje samostojnega južno-slavskega kraljestva, ta je ali sam bedak, ali pa ima za bedake nas in svoje poslušavce. Naj poskusijo naši protivniki to delo! Naj le gredo podirati Avstrijo, in iz Bosnjakov, Hercegovincev, Černogorcov in Bulgarov skladat samostojno kraljestvo. Mož beseda, da jim bomo to slavo od serca privoščili! Mi ne hrepenimo za takim junaštvom; naš dom slovenski je v Avstriji in nadjamo se celó, da naši bratje od unstran Une in dinarskih planin pridejo še sami k nam, kjer bo v ustavnem in autonomnem posloju avstrijskega cesarstva tudi za njihovo blagostanje dovelj prostora. Kličemo tedaj iz živega prepričanja: Bog poživi ustavno, pa vsem deželam in vsem narodom pravično Avstrijo!

Šolski naš program

za Slovence gledé ljudskih in srednjih šol.

Po sedanjem učilnem načrtu avstrijskem delé se učilnice na troje: nižje ali ljudske, srednje in više šole.

I. Kar se tiče ljudske šole, to so se vsi pedagogi že davno zedinili, da se mora osnovati čisto na maternem jeziku, ako hoče uspeh imeti. Sklicujemo se v tem oziru na spis Nemca barona Helferta, sedanjega c. kr. vodja učilnih zadev avstrijskih. *)

To prepričanje je tudi naše, ter terjamo, da bodo ljudske, tako imenovane „farne šole“, čisto slovenske. Samo v tako imenovanih glavnih šolah po mestih s štirimi razredi, iz katerih mladež deloma prestopa v srednje šole, naj bi se odstopilo od načela na toliko, da bi se v 3. in 4. razredu jel učiti tudi nemški jezik, kakor poseben nauk; al slovenski jezik ima ostati tudi v teh šolah skoz in skozi učni jezik. **)

Naj nam nihče ne ugovarja, da kmet sam želi nemšk jezik. To proti nam nič ne dokazuje, ker vemo, zakaj si ga želi. Kmet je praktičen človek, ter sodi svoje potrebe po dosedanjih okoliščinah, kjer je le nemščina kaj veljala; al dajte slovenskemu jeziku v šoli, pisarnici in djanskem življenju njegove pravice, ki mu gredo po temeljnih postavah naše države, da ne bode ptujec na domači zemlji, pa bo kmet kmali drugačnih misli. Ako bi pa poedini kateri človek na kmetih želel, da bi se njegov sin tudi nemškega jezika učil, naj ga dá po učitelju posebej v tem jeziku podučevati; al nihče naj ne terja, da bi se zavoljo onega ali dveh morali vsi drugi otroci po nepotrebnem z nemščino ubijati in dragi čas zgubivati za druge mu tako kervavo potrebne vednosti.

II. Zastran srednjih šol, ki se razdeljujejo na gimnazije in realke, je načelo naše:

Da naša mladež na koncu realke ali gimnazije popolnoma zná tako slovenski kakor nemški jezik, ne samo govoriti, temuč tudi pisati.

Da se pa to doseže, ni dosti, da se dotični jezik uči samo kakor nauk ali predmet; jezika ne boš znal nikdar dobro, ako se v njem nisi učil tudi drugih naukov. Za tega voljo naj se po naših z zvedenimi možmi dogovorjenih mislih:

1. Šolski nauki v realkah in gimnazijah po slovenskih krajih razdelé tako, da bo kolikor mogoče polovica slovenska, polovica pa nemška, na pr. tako-le:

A. V gimnazijah:

- a) slovenski naj se uči: nauk vere, naravopis (historia naturalis), latinski in slovenski jezik; povestnica Avstrije in pa domačije; zemljopis v 1. razredu;
- b) nemški: Povestnica in zemljopis od 2. razreda dalje, naravoslovje (fizika), matematika; propedevtika, gerški in nemški jezik.

B. V realkah:

- a) slovenski: nauk vere, naravopis, kemija, graditeljstvo (Baukunst); slovenski jezik; zemljopis v 1. razredu;
- b) nemški: razun 1. razreda zemljopis, povestnica, fizika matematika, nemški jezik.

2) V prvem razredu naj učitelj slovenski in nemški jezik privzemlje v predmetih, ki imajo biti v viših razredih nemški.

3) Terminologija mora biti povsod obojna, tedaj v predmetih slovenskih naj se mladež nauča tudi nemških, v predmetih nemških tudi slovenskih tehniških imen.

Da pa dosežemo ta namen, potrebujemo knjig.

Tedaj prosimo vse slovenske rodoljube, da se primejo pripravljanja potrebnih šolskih knjig. Da ti se pa pri tem eno in isto ne delalo morebiti po dvakrat, dokler bi drugo zaostalo, treba je sporazumno ravnati, zato prosimo, da bi se gospodje, ki bi se radi udeležili tega národnega dela, oglasili vsi do konca tega mesca pri vredništvu „Novic“ in povedali, kaj želé prevzeti, ter se bo potem izdelovanje po okoliščinah razdelilo. Po takem izvemo tudi možé, katerim bi se prevodi, dogotovljeni v prepisu, dajali v presodbo, da dobimo tako, kolikor je mogoče, izverstne knjige.

Knjige, ktere se imajo predstaviti, ali za primer vzeti, so:

Naravopis: Pokorny za I. II., Fellöcker za III. razred dolnje gimnazije in realke. Schmarda zoologija, Biller botanika, Fellöcker za više razrede.

Latinski jezik: Ena slovnica za celo gimnazijo. Berilo za I. in II. razred po Schinnagelu.

Slovenski jezik: Slovnica se že izdeluje.

Zemljopis za 1. razred: Schubert.

Povestnica Avstrije: Tomek; povestnica cele Slovenije ima se izvirno zložiti.

Graditeljstvo: Gabrielli.

Nadjamo se v ostalem, da nam daljni razvitek zagotovljene nam ravnopravnosti pokaže sredstvo, kako bi se izdelane knjige in kako bi se delavcom primerno nplačal njih trud.

Na noge tedaj, dragi Slovenci! Združimo svoje moči; stori vsaki od nas, kolikor premore; pokažimo svetu, da se zavedamo, da nam je v resnici mar za narodnost našo, ter da za njo, kadar je potreba, radi tudi žertve prinašamo; — pokažimo tudi po šolskih knjigah popolnoma zmožnost slovenskega jezika za vsako stvar, celó preprosto ali visoko učeno.

Prava razmera med žitom in klajo.

Perva reč umnega kmetovanja je prava razmera med žitom in klajo, ali z drugimi besedami rečeno: Umen go-

*) „In die Volksschule als Anfangsschule, als erste Grundlage alles Unterrichtes, gehört die Muttersprache, und diese allein.“ Glej njegovo knjižico: „Die sprachliche Gleichberechtigung in der Schule von Alex. Freiherrn v. Helfert. Prag 1861.

**) Glej Helfertov spis str. 25.